

Bisaya

Nag-unang Sinemanang Magasin Sa Binisaya

Abril 17, 2019

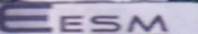
Karon,
Available na sa
National Bookstores
ug Merriam &
Webster Bookstores
Nationwide!

SA TULANG DIOT, ANG KALINAW MAHAPYOD RA

NI JOSE ALLENDE

MANILA
BULLETIN
PUBLISHING

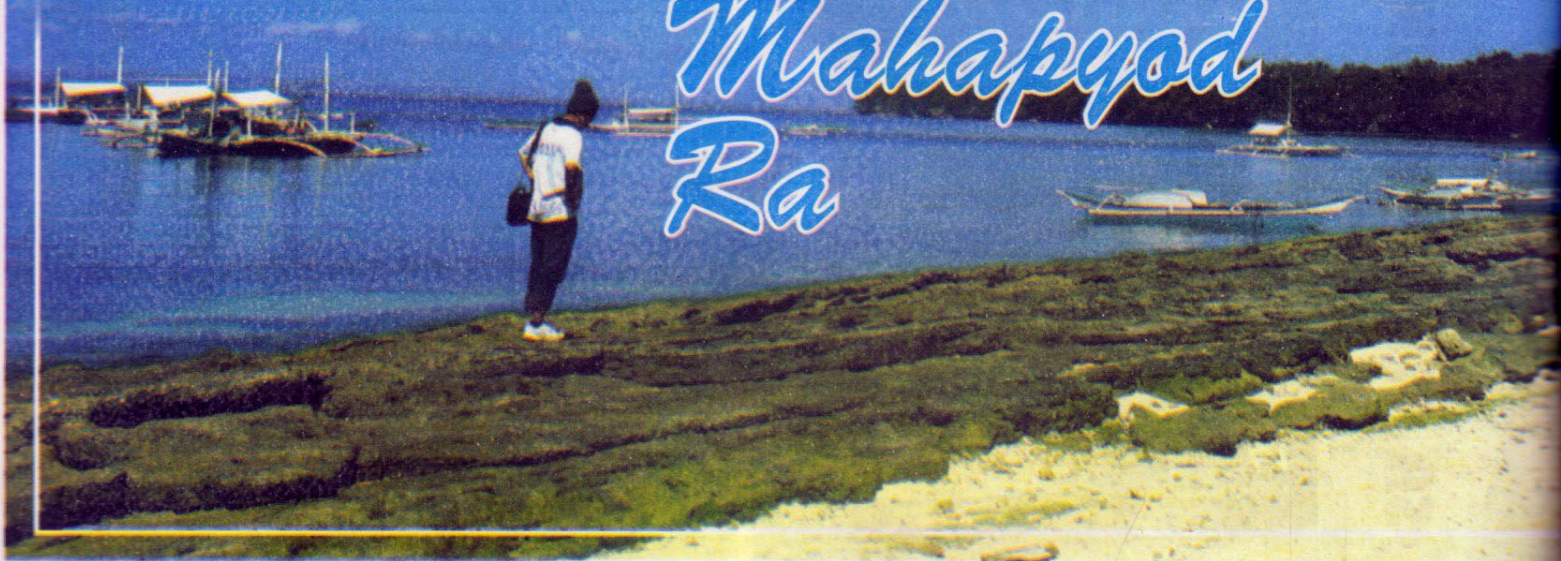

ESM
MANILA (02) 436-1382 / 436-8728
C/O 000284034

Aron makatrabaho o makapalit og bisan unsa, ubp. Basaha-Manila Bulletin Advertisements & Classified Ads

Sa Along Hapin

NI JOSE ALLENDE

Sa Tulang Diot, Ang Kalinaw Mahapyod Ra

ANG isla maantigong manganak og isla. Mao kini ang unang mamatikdan kon unang higayon kang mapadpad sa Isla Tulang Diot, sa Isla sa Camotes. Ang isla nahisama sa pakapin nga kudlis sa pintor, pakapin nga nota sa kompositor, pakapin nga peryod sa usa ka magbabalak, pakapin nga kiay sa baylerina. Apan bisan maingon nga kini pakapin lang, dakog kahimoan sa kinatibuk-ang kailhanan sa usa ka obra maestra. Ang Isla sa Camotes makulangan sa iyang kahulogan kon wad-on ang Isla Tulang Diot nga sakop sa lungsod sa San Francisco.

Wala ra man kaayo mahisgoti sa literatura sa pamagdoy kining maong tinagong paraiso. Kahibulongan nga sa nabatnan niyang paraisohanong katahom, nalibanan sa

hisgot-hisgot sa mga mamagdoyay ang nahisukip nga sugilanon niining dapita. Ngano kaha? Ah, tingalig ang sinugdanan niini mao nga pakapin lang kining luha sa usa ka biniyaan nga prinsesa sa unang panahon nga nahilabay niining dapita sa lawod nga nag-inusarang namugsay sa iyang bigiw pagpangita sa nawalang hinigugma kinsa nanawom og perlas aron tumanon ang saad nga itanyag ang labing mahalon nga pahiyas isip simbolo sa gugma ngadto sa iyang pinangga; ang luha natagak, mitubo sa pag-amuma sa balod ug kamingaw, nahimong pasil, mitubo ang unang kahoy, nahidagsa ang unang gapnod sa Agosto— ug ang gamayng tumpulong sa yuta ug bato nahimong bantayog sa gugmang nahanaw— nga karon nailhan nang Tulang Diot!

Ug unya naghalok
 sila ug namatay
 sila sa matam-is ug
 makadaghan nga
 kamatayon sulod sa
 akong hunahuna.

Pastilan, ganahan kong motuo sa minugna-mugna kong leyenda samtang gipaliwag sa bangkero ang iyang bangkang de motor nga mohatod kanamo ngadto sa lapyahan sa Tulang Diot.

Ang edaran nga bangkero naghinugilon nga siya taga Mindanao ug nakaasawa og taga Camotes ug nabuhi ang ilang pamilya sa paghatod-kuha sa mga turista. Pakyaw-pakyaw ang iyang diskarte: sento singkuwenta pesos ang ngadto-nganhi. Kon magpalibot sa tibuok isla ang turista, pangayoan niyang kinyentos.

“Makapalit baya sad og bugas, Sir, kay si Pisyang maayo man kaayong moimot-imot. Makabiyaha kog katulo sa usa ka adlaw, akong tarhaan sa gasto sa gasolina, aw, mabinlan sad baya pod og gamay, makatangway pa ganig Tanduy, he-

he; pero ang akong kamagwangan pod lagi kay naminyo na man, sus, bataa... arang taspokana manginabuhi, nagpares lang og ang asawa! Ang akong mga apo itaos rag bilin sa balay kay sigeg panigbakay ang amahan ug ang inahan naa rag yaka sa barahaan; unya kining akong pares kay arang kugihana pod laging mobantay sa mga apo, aw, nia... nabuktot intawon kog panginabuhi para kapalit og gatas sa mga apo; matay, abi man nakog mahaw-as na mis kalisod sukad nanagko nang mga anak namo, sus, morag balik man nuon sa uno, Sir,” taas nga hinubay sa bangkero samtang nagbubod siya sa hapos ngadto sa bolante sa otso kabalyos niyang makina.

Maabot ra sa panan-aw gikan sa lapyahan sa *main island* ang Tulang Diot. Makita ra gani kinsay naglakaw-lakaw sa baybayon didto. Kon maayo ang panahon ug dili langas ang balod, maabot ra tingalig singgitan.

“Unsa toy giingon nimo, Ma’m? Awww... o, duol ra man gyod ni, Ma’m, pero dili sad puyde langyon, uy. Kusog man kaayong sulog aning baha-baha dinhi kay imyos man ang agianan sa tubig. Naa man gani sa unay bosero sa sinsuro nga misuway og langoy dinhi kay nagtuo lagi nga maasi-asi ra niya ang bunlot sa dagat. Pero gitangag sa sulog, uy. Gabii man sad god to, kadlawon. Wa na maapas sa mga kauban. Ila pa tong gibanwagan pilmero sa espat pero dali ra kaayong nawala sa kangitngit. Pagkabuntag, didto na mabangali duol-duol na sa Ormoc, nakit-an sa mga nanggantaaw;

abi kuno nilag dako nga kumbotan ang migataw, sus, patayng lawas man diay; gisugdan na gani kunog kitkit sa nukos ug napudpod na ang dunggan,” dugang sa bangkero dayong hunat sa hapos. Miububo ang makina ug mitadlas ang bangka sa malinawon nga kaasul.

Wala ray diyos minutos, gipadungas sa bangkero ang iyang bangka ug gitunton ang andamyo ug misaad nga balikon

ra mi human sa usa ka oras.

Wala ra kunoy problema bisan asa magsuroy-suroy kay mahigalaon ra ang mga mulupyo niining islaha.

Sa usa ka payag, gipa-logbook mi sa babaye nga tigbantay ug gipabayad og singko pesos nga *environmental fee*? Ha? Ahaka, naa pay bili ang singko pesos dinhing dapita? Ang mga bata gani ron dili na man modawat og singko.

Humok sa lalapala ang almuhadon nga balas— sedang panganod nga gibanig ug gipalutaw sa nagpalibot nga wanang sa dagat. Lubos ang kaputi sa baybayon ug walay mansa sa bisan unsang biya sa yamhangang panahon. Kon butang pa lang ang kalinaw, dinhi sa Tulang Diot hingpit kining mahapyod. Dinhi, ang oras wala kinahanglana. Kaon kon gutomon ka, katulog kon giduka ka. Imoha ang

KAAYOHANG NAKUHA SA AGRIBIZ KAPEHAN

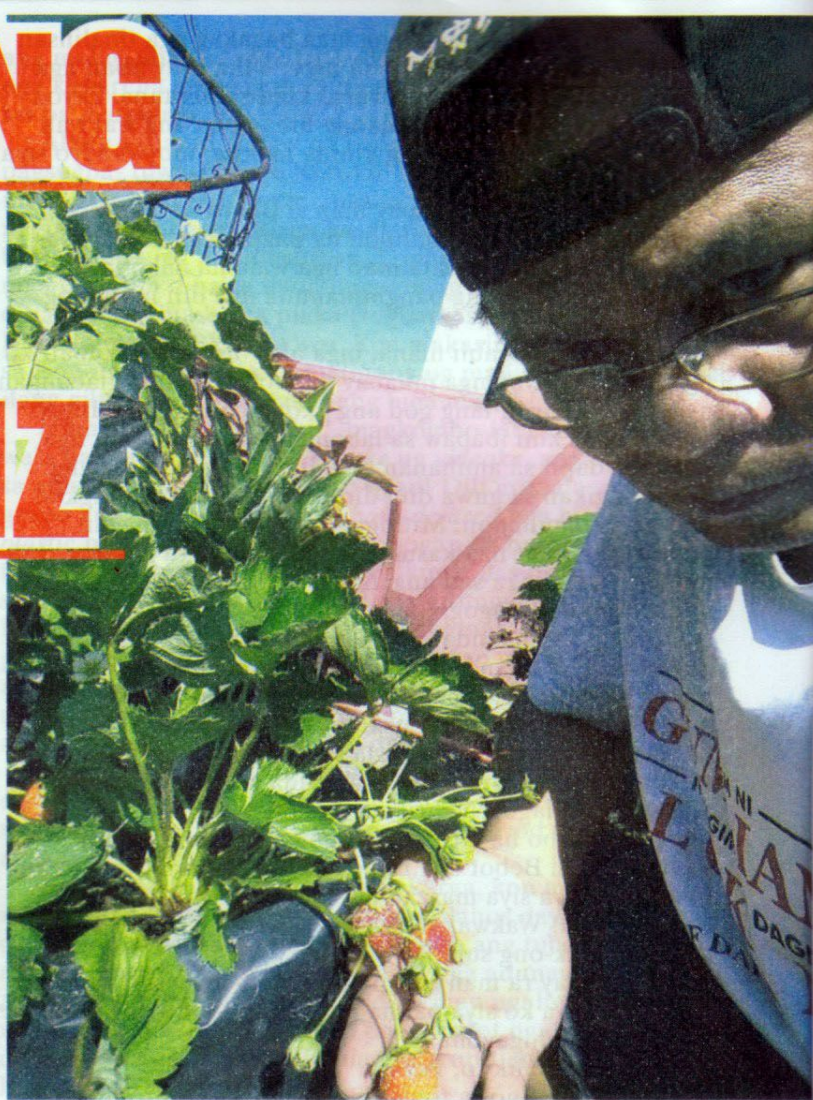
Ni E.S. GODIN

NIADTONG Oktubre 27 sa miaging tuig, naikag ko pagtambong sa bag-ohay lang gilusad nga Agribiz Kapehan nila ni Agriculture Editor Zac Sarian ug Sir Toto Barcelona didto sa Harvest Event Center sa Rizal Techno Park, sa Taytay, Rizal. Ang maong kalihokan agi usab og pabibo sa bag-ong gibuksang *main building* sa Harvest Agribusiness Corporation nga gipanag-iyá mismo ni Sir Toto Barcelona, usa ka Ilonggo nga nagmalamposon sa *agribusiness*.

Ang Agri Kapehan usa ka gamayng programa nga gisugdan ni Sir Zac niadto pang 1986 diin may dinapit nga mamumulog nga mopaambit sa mahinungdanong nga kahibalo labot sa panguma. Libre kini sa buot maminaw, hasta na ang kape. Dugang niini, posible pa kang makadala og mga produkto, kana kon debuynason ka sa *paraffle*.

Naikag ko pagtambong sa Agribiz Kapehan niadtong Oktubre tungod sa duha ka bug-at nga rason. Una, maoy dinapit nga mamumulog niadtong tungora si Dr. Erwin Cruz kinsa mamulong labot sa labing ulahing *update sa free range chicken business*.

Nahibawo na kong daan nga si Doc Erwin maoy usa sa mga *pioneer* aning kalaki sa pagpamuhig manok nga binuhian

Ang may hinogina nga strawberry.

Ang tagsulat uban sa iyang tanom nga strawberry.

Kota San Pedro o Plaza Independencia ug Tres de Abril, Sugbo

(kang Dr. Resil Mojares ug Atty. Manuel Satorre Jr., nagmugna sa drama "Leon Kilat" nga akong naapilan sa entablado)

buntag sa tore
paseyo don ug donya--
bukid nangandam

sa lantawan
haing barco de cañon*
bukid aninaw

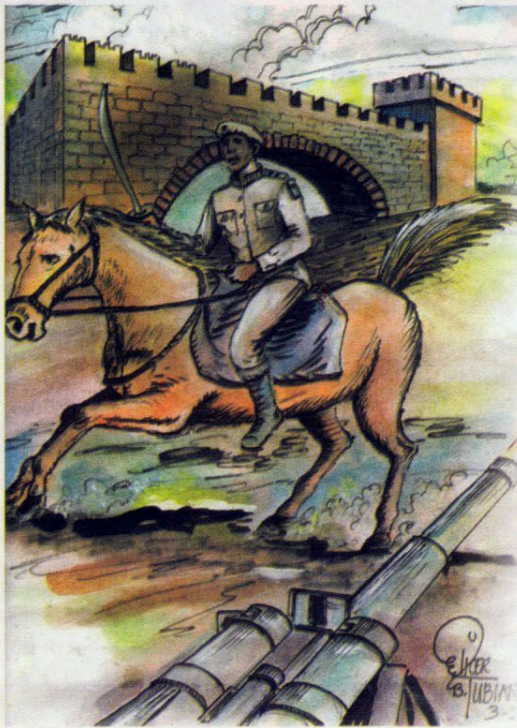
udto sa Abril
humot donya namaypay
no hay problema

kubyertos gilak
taas lamesa buhong—
silbidor gutom

pingki sa kopa
sa atob way pamahaw
mga Cebuano

buwan gidag-om
sinug-an ang sayawan—
pabuhig dugo

kaskas kitara
klik-klik-klik kastanwelas
maliksi zambra

ari sa dalan

preparen fuego**
aso sa mga pusil--
hugyaw soldados

kabayo sinta
sakay takliad, panyo
nawarawara

Leon misinggit
Viva Independencia
dayong talidhay

pulahan baha
apil lucha de toros***
ala Sinugbo

kabayo klop-klop
soldados mirapido
abante atras

XON KHAN ZARES
Dakbayan sa Talisay

kalit may buto
ang kitara nahilom—
si Leon Kilat

laing sayaw sa
panyog kabayong puti—

* gunboat, dinhi ang Maria Cristina
** ready fire, mando militar
*** bull fight, popular sa Spain,
peligrong sayaw sa toryador, dinhi si
Pantaleon Soldi Villegas alias Leon Kilat,
may anting-anting panyo, makapakublan

Sa Sunod Gula

Balak paglibod-suroy sa adlaw

sa bungol nga balod ug ang pagkagay / sa
ugang ngabil sa baybayon— / gilamoy sa
hinay kaayong sitsit / sa biyudo ngadto sa
nagbikini nga amerikana...

Sugilanon Sa Akong Pagka Makasasala

Buot na niyang taposon ang paglungang
sa kasal-anan. Busa nakahukom siya...

Sugilanon Panaghalok Sa Mga Hudas

Nagpuyo sila sa kalibotan nga puno
sa kamaluibon. Kini ang ilang
sugilanon...